

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІСПАНСЬКОЇ МОВ. СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Вінницький національний технічний університет

Анотація:

Стаття присвячена дослідженню фразеологічних одиниць української та іспанської мов. Окреслено і проаналізовано спільні та відмінні риси цих фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізми, фразеологічна одиниця, біблеїзм, Біблія.

Abstract:

The article is devoted to research of phraseological units of Ukrainian and Spanish languages. The general and distinctive features of these phraseologisms are outlined and analyzed.

Key words: phraseologisms, phraseological unit, biblical expression, the Bible.

Вивчення фразеології завжди привертає увагу науковців, адже фразеологічні вирази вживаються майже в усіх галузях життя сучасної людини. Їх можна знайти в оригінальних творах класиків і сучасних письменників, у засобах масової інформації, у професійному спілкуванні та у повсякденному мовленні. Фразеологізми – частина культури народу, без знань та розуміння яких дуже важко досягнути національний склад мислення носіїв мови.

Розвиток іспанської та української культур є доволі відмінним, що знаходить своє відображення у використанні фразеологізмів народами обох країн. Так, існують власне іспанські, або ж власне українські фразеологізми, які пов'язані виключно з історичним та культурним розвитком країн. Наприклад, в іспанській мові знаходимо фразеологізм «*Más feo que Pisio*» (дослівно: огидніший за Пісіо). Пісіо був андалузським чоботарем, який жив у ХІХ столітті та був відомий своїми дефектами зовнішності. Відповідно, в українській мові існує сталий вираз «тесть Європи». Як відомо, йдеться про князя Ярослава Мудрого, який сприяв зв'язкам між власними синами і доньками та дітьми європейських правителів.

Порівнюючи іспанські та українські фразеологічні звороти, пов'язані з назвами частин та елементів людського тіла (голова, очі, рот, серце, кров, руки тощо), бачимо як спільні, так і відмінні риси в утворенні метафоричних зв'язків у цих двох мовах. Порівняймо, наприклад, такі іспанські звороти: «*la sangre fría*»; «*bulirle a uno la sangre*»; «*correr la sangre*»; «*chuparle a uno la sangre*»; «*sangre azul*»; «*helársele la sangre en las venas*»; «*llevar algo en la sangre*»; «*no tener sangre en las venas*»; «*tener sangre de horchata, sudar sangre*» та українські: «кривавий піт», «до останньої краплі крові», «голуба кров», «умитися кров'ю», «кров з молоком», «кров не водиця». Кров у цих двох мовах асоціюється зі смертю, характером, силою, здоров'ям, грошима та багатством. А в українській мові також асоціюється з тяжкою працею.

Мислення народу - це найважливіше джерело творення фразеологізмів, і об'єктивна реальність оцінюється в залежності від свідомості та культури народу. Виявлено певну кількість фразеологізмів, значення яких співпадає в українській та в іспанській мовах. Наприклад, говорячи про хитру людину українець використає вираз «хитрий як лисиця», а в іспанській мові знайдемо відповідник «*riego como un zorro*». Іншим прикладом може слугувати український фразеологізм «вільний як птах» та іспанський «*libre como un pájaro*», де використано слово «птах», як символ свободи.

В іспанській мові є велика кількість назв тварин, які використовуються для підкреслення тих чи інших людських рис, що не співпадають з українськими. Наприклад, для іспанців павук - це хитра й спритна людина, а для українців - жадібна, зажерлива. Білка в іспанській мові - рухлива бешкетниця і пустунка, а в українській мові не має метафоричного значення. Іспанці називають клопом набридливу і неприємну людину, а українці - дітей. Півень в іспанській мові - це головна особа на підприємстві, а в українській - марнослава людина. Іспанці називають козою божевільну людину, а в українців ця тварина викликає зовсім іншу асоціацію: для українців коза прутка. Черв'як в іспанській мові - погана людина, в українській - нікчема.

Цікавим є факт, що багато спільного існує у використанні фразеологізмів біблійної тематики, оскільки священна книга християн здійснила величезний вплив на свідомість обох народів, що й знайшло своє відображення у фразеології. Сьогодні окремі слова, вирази, речення зі священної книги

використовуються у мові відособлено від біблійного тексту як фразеологічні звороти, особливою рисою яких є визначене походження.

Наприклад, з іменами Адама та Єви пов'язано багато фразеологізмів в іспанській та українській мовах. Так, фразеологізми з компонентом Адам мають прямі відповідники в обох мовах, як от «діти Адама» – «los hijos de Adán»; «костюм Адама» – «traje de Adán». Але є деякі особливості використання таких фразеологізмів в обох мовах. Наприклад, фразеологізм «Адамове яблуко» має три відповідники в іспанській мові: «manzana de Adán», «nuez de Adán», «bocado de Adán». Також в українській мові немає відповідника крилатому виразу «más viejo que Adán» (дослівно - старіший за Адама): в Книзі Буття сказано, що перший чоловік прожив довге життя – 930 років.

Варто звернути увагу на значення, яке містить ім'я Адам в обох мовах. Для українців Адам у переносному або узагальненому значенні – перша людина та й людина, обманута змієм, через яку все людство втратило можливість жити у райському саду і набуло життя з важкою працею, хворобами, стражданнями. В Іспанії ж ім'я першої людини перейшло у категорію загальних назв і позначає людину неохайну, брудну.

Біблійне оповідання про перше вбивство на землі також подарувало іспанській та українській мовам низку фразеологізмів. Ім'я Каїн використовують на позначення злочинця, зрадника, братовбивці. А іменем Авель зазвичай називають невинну жертву. Відповідниками фразеологізмів з компонентом Каїн є наступні: «Каїнова душа» – «alma de Caín»; «Каїнове діло» – «las de Caín». Однак є і такі, що не знайшли собі відповідника у мовах. Наприклад, відомий український сталий вираз "Каїнова печать" ("Каїнове тавро") не увійшов в іспанську мову як біблійний фразеологізм, натомість вислів «más malo que Caín» (дослівно - гірший за Каїна) не набув широкого вжитку в українській мові.

Із Старого Завіту (книга Буття) у мову обох народів також увійшов фразеологізм «Ноїв ковчег» («arca de Noé»). Проте у використанні цього вислову в обох мовах є деякі відмінності. В українській мові цей вислів у переносному значенні вживають щодо різних речей: надійний притулок від негоди та злигоднів, а також переповнене різними людьми приміщення. Іспанці, натомість, Ноевим ковчегом можуть назвати не лише приміщення, але й ящик, коробку або футляр, де зберігається багато різних речей.

Ім'я Мойсея також стало крилатим в обох мовах, воно вживається в значенні "пророк", "визволитель", "провідник". Однак в іспанській мові, на відміну від української, є фразеологізм «lágrimas de Moisés» (сльози Мойсея). Він означає каміння, яким кидають у людину. Так, за легендою, сльози Мойсея перетворювалися на каміння, коли він молився на Святій Горі.

Інші ж фразеологізми, що прийшли в українську мову зі Старого Завіту, знаходять свої прямі відповідники в іспанській мові і не відрізняються у відтінках свого значення: мудрий, як цар Соломон – sabio como un Salomón, Соломонів суд – el juicio de Salomón, плач Єремії – las lamentaciones de Jeremías і т.д.

Досліджено, що Євангелія Нового Завіту містять багато фразеологізмів. Одним із яскравих негативних персонажів був Ірод - цар, який наказав убити всіх дітей віком від двох років і менше, боячись новонародженого Ісуса. В обох мовах це ім'я вже перейшло у категорію загальних назв, і якщо в іспанській мові слово «herodes» стало символом жорстокого поводження з дітьми, то в українській слово «ірод» набуло більш широкого семантичного забарвлення. Його, здебільшого, використовують на позначення людини-тирана, мучителя у різних контекстах.

Ім'я ще одного відомого біблійного персонажа - Іуди, використовується в обох мовах як синонім до слова "зрадник". На цій основі з'явилася низка фразеологізмів в іспанській та українській мовах: «іудине плем'я», «cara de Judas», «estar hecho un Judas», «ser más falso que Judas». Цікавим, на думку авторів, є те, що фразеологізми «поцілунок Іуди» – «beso de Judas» є абсолютними відповідниками, а відомий український фразеологізм «Іудині срібняки» не має прямого відповідника в іспанській мові, оскільки фраза «pelo de Judas» означає руде волосся.

Отже, у результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що виникаючи на протязі всієї історії людства, фразеологізми кожної мови відображають культурно-національний контекст, яким наповнюються експресивні утворення, порівняння тощо. Усталені вирази стали невід'ємною частиною мовлення людини. Вони охоплюють широку тематику, презентують особливості культури, звичаїв, традицій та досвіду, набутого народом на різних етапах його існування. Певна кількість фразеологізмів в іспанській та українській мовах має повні відповідники (наприклад, «вільний як птах» – «libre como un pájaro», «un beso de Judas» – поцілунок Іуди і т.п.) та часткові відповідники («arca de Noé» – Ноїв ковчег). Проте переважна більшість проаналізованих фразеологізмів містить велику кількість лексичних, граматичних та семантичних розбіжностей, що зумовлено відмінними культурними та духовними традиціями українського та іспанського народів, різними способами мотивації у використанні фразеологізмів народами обох країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль А.П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А.П. Коваль. – К.: Либідь, 2001. – 312 с.
2. Мішкур В.Г. Лінгвокогнітивна природа іспанських паремій з анімалістичним компонентом : дис. канд. філол. наук. – Київ, 2013 – 249 с.
3. Наконечна Г. Дидактичні особливості фразеологічних богословізмів у вивченні української мови як іноземної / Галина Наконечна // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2007. – С.119-121
4. Ядловська Н. Фразеологічний матеріал української мови в чужомовній аудиторії / Наталія Ядловська // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2007. – С.122-125
5. Cantera Ortiz de Urbina J. Fraseología bíblica comparada. Su reflejo en el refranero español // <http://paremia.org/paremia/PAREMIA14/P14-2.pdf>
6. Martínez Marín J. Estudios de Fraseología española. – Málaga, Ed. Librería Agora, 1996. – 35 p.
7. Prieto Grande M. Hablando en plata de modismos y metáforas culturales / Madrid: Editorial Edinumen, 2007. – 102 с. Diccionario de la Real Academia Española // <http://buscon.rae.es/>

Грефа Елвіа, гр. БМ-146, ФБТЕГП

Горчинська Людмила Володимирівна, старший викладач кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: amila5@ukr.net

Elvia Giefa, Faculty of Building, Heat-Power Engineering and Gas Supply, gr. БМ-146

Horchinska Lyudmila Volodymyrivna, Senior Lecturer of the Linguistics Department of Vinnytsia national technical university, Vinnytsia, e-mail: amila5@ukr.net

